

บทสรุปและ เสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การรำประสมท่าแบบตัวอ่อนที่ปรากฏอยู่ในการแสดง โนราบางคณะ ในจังหวัดสงขลา นัทลุง ระนอง นครศรีธรรมราช และสตูลนั้น เป็นการรำของ โนราที่นั้น รูปแบบของท่ารำที่เป็นเอกลักษณ์ โดยเฉพาะซึ่งผู้รำจะต้องมีความรู้ในองค์ประกอบหลายประการจึงสามารถนำตัวอ่อนนั้นมาใช้ในกระบวนการรำได้

ปัจจุบันการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนจะปรากฏให้เห็นอยู่น้อยมาก เนื่องจากผู้รำขาดทักษะ ในการฝึกรำ ไม่มีความเข้าใจในท่ารำและการขาดความสนใจ ในการให้ความสำคัญของกระบวนการรำ ดังนั้น ก่อนที่การรำประสมท่าแบบตัวอ่อนนี้จะเปลี่ยนแปลงหรือหมดยุคสมัย ในการนำท่ารำมาใช้ ผู้วิจัยจึงใคร่ที่จะศึกษาและอนุรักษ์ความมีคุณค่าของการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนนี้ไว้ เพื่อเป็นหลักฐานของการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ ให้แก่ผู้ที่สนใจในการแสดงประเภทนี้ได้ศึกษาค้นคว้าสืบไป

ดังนั้น การที่จะศึกษาการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนอย่างลึกซึ้งนั้นผู้วิจัยจึงได้วางแนวทางการรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการรำ โนราประสมท่าแบบตัวอ่อน ได้ศึกษา และทำความเข้าใจในสาระและองค์ประกอบสำคัญตามลำดับดังนี้

การรำประสมท่าแบบตัวอ่อนหมายถึง การรำโนราที่เกิดจากการคัดเลือก หรือการนำเอาท่า โนราพื้นฐานบางท่าที่ และท่าตัวอ่อนซึ่งได้จัดรูปแบบขึ้นใหม่มาเรียงร้อยและเชื่อมท่ารำเข้าด้วยกันตามความคิดสร้างสรรค์ และความถนัดของผู้รำเพื่ออวดความสามารถเชิงรำพิเศษเฉพาะตัว

การรำประสมท่าแบบตัวอ่อนนี้เกิดขึ้นมาพร้อมกับการแสดง โนราตั้งแต่ในอดีตเพราะการฝึกท่ารำ โนราพื้นฐานที่สำคัญจะมีท่าตัวอ่อนอยู่คือท่าชั้หนอนและท่าแมงมุมชกโย ท่าชั้หนอนนั้น แสดงความอ่อนของขาและลำตัวด้านข้าง สำหรับท่าแมงมุมชกโยแสดงความอ่อนของการม้วนลำตัวและความแข็งแรงของกล้ามเนื้อคอ คาง และอก โนราในอดีตที่มีชื่อเสียงและสามารถรำท่าตัวอ่อนได้ในแต่ละยุคสมัยนั้นตามที่มีหลักฐานปรากฏ ได้แก่ โนราหมื่นระบำบันเทิงชาตรี (คล้ายชั้หนอน) ซึ่งเป็นโนราจังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ว่าโนราถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่กรุงเทพฯเมื่อ พ.ศ.2451 และโนราต้น ศิลาวรทหรือโนราต้น กระตูกอ่อน จ.นครศรีธรรมราช สามารถรำโนราตัวอ่อนจนมีชื่อเสียงและมีสมญาว่า กระตูกอ่อน ได้เผยแพร่การรำตัวอ่อนตั้งแต่ปี พ.ศ.2495 จนถึง พ.ศ.2517และมีลูกศิษย์ที่สามารถสืบทอดท่าตัวอ่อนได้ในปัจจุบันนอกจากนั้นแล้วกิจกรรมการแสดง โนราในอดีตได้มีการพัฒนาท่าตัวอ่อนเข้าไปอยู่ในการแสดง อย่างเช่น

ตอนเช้าโรงของการประชันโรงในสมัยโบราณนั้น จะปรากฏการรำทำตัวอ่อนซึ่งเป็นทีก้าวชานและรู้จักกันโดยทั่วไปก็คือท่าพติในถาดและท่าตุงปลายหมากเป็นการแสดงกายกรรมที่สอดแทรกเข้าไปอยู่ในการแสดง โนราในสมัยโบราณ

สำหรับการแสดงโนราในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงหรือแสดงประกอบพิธีกรรมโรงครูจะสามารถพบเห็นการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนปรากฏอยู่ในการแสดงทั้ง 2 รูปแบบ การแสดงโนราเพื่อความบันเทิงนั้น การรำประสมท่าแบบตัวอ่อน จะปรากฏอยู่ 2 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนการปล่อยตัวนางรำ และขั้นตอนการออกตัวนายโรง ซึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของนางรำและนายโรงว่าสามารถนำการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนมาใช้ในกระบวนการรำได้หรือไม่ ถ้าหากนำมาใช้รำได้ในขั้นตอนดังกล่าวนี้จะทำให้เราทราบความสามารถในเชิงรำของผู้รำได้อย่างเต็มที่ ส่วนการแสดงในพิธีกรรมโนราโรงครูจะปรากฏการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนของการแสดงในวันแรก ในขั้นตอนสุดท้ายของการแสดงคือ ขั้นตอนรำเล่นสนุก ซึ่งผู้รำส่วนมากที่จะมารำในขั้นตอนนี้มักจะได้รับฝึกตั้งแต่วัยเด็ก และจะมาเข้าร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ครอบครู แก้มัน ฯลฯ เมื่อมีความสามารถในการรำด้านใดก็จะอดฝีมือการรำ ในขั้นตอนรำเล่นสนุกของพิธีกรรมวันแรก

นอกจากนั้น องค์ประกอบที่สำคัญของการแสดงโนราในปัจจุบันอันได้แก่ คณะโนราโรงโนรา เครื่องดนตรี และเครื่องแต่งกายนั้น จะมีบทบาทต่อการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนมาก โดยเฉพาะในคณะโนราซึ่งประกอบด้วย โนราใหญ่ นางรำ พราน นักดนตรี และหมอ นางรำจะเป็นผู้มีบทบาทและความเหมาะสมที่จะรำประสมท่าแบบตัวอ่อนได้มากที่สุด เพราะส่วนมากผู้รำจะเป็นวัยเด็กจนถึงวัยหนุ่มสาว ซึ่งมีความพร้อมและความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกายอย่างเต็มที่ที่จะแสดงความสามารถในการ พลิกแพลงท่ารำแบบตัวอ่อนได้อย่างคล่องแคล่วมากที่สุดและในการรำนั้นผู้รำจะต้องอาศัยความสัมพันธ์ในการบรรเลงของนักดนตรี โดยเฉพาะผู้ตีทับจะต้องรู้ท่ารำของนางรำได้เป็นอย่างดี จึงสามารถตีจังหวะได้ลงตัวพอดีกับท่ารำ สิ่งที่สำคัญต่อผู้รำประสมท่าแบบตัวอ่อน ในปัจจุบันอีกอย่างหนึ่งคือการแต่งกายซึ่งจะเป็นการแต่งกายแบบเครื่องต้นหรือการแต่งกายแบบนางรำ เครื่องแต่งกายจะต้องเหมาะสมกับรูปร่างผู้รำ เพราะบางครั้งผู้รำจะต้องถอดเครื่องแต่งกายบางชิ้นออกเพื่อให้สะดวกในการแสดงท่ารำนั้น ดังนั้น โนราจึงมีการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายใช้ให้เหมาะสมกับการรำประสมท่าแบบตัวอ่อน เช่น ทำหางหงส์ด้วยแผ่นยางยืดหรือหนังวัว เพื่อให้พับและยืดหยุ่น ได้เมื่อรำในท่าพลิกแพลงและจะไม่ทำให้เสียจังหวะของกระบวนการรำ ทำให้การรำแต่ละครั้งจะเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชม

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งในตัวผู้รำประสมท่าแบบตัวอ่อนในปัจจุบันก็คือ การฝึกหัดขั้นพื้นฐาน ผู้ที่ฝึกหัดการรำโนราประสมท่าแบบตัวอ่อนนั้นอาจเนื่องด้วยความเป็นมาและเหตุผล คือ เกิดในตระกูลโนรา เกิดจากความเชื่อในอำนาจของผีบรรพบุรุษโนราจะให้ความคุ้มครองและเกิดจากความรักและใฝ่ใจในศิลปะโนราและในการฝึกหัดนั้น ผู้ที่จะฝึกรำนั้นจะต้องเริ่มฝึกตั้งแต่วัยเด็ก จึงสามารถจะรำประสมท่าแบบตัวอ่อนได้ การฝึกหัดรำโดยทั่ว ๆ ไป จะมีอยู่ด้วยกัน 3 ลักษณะ คือ การฝึกความพร้อมทางเสียง การฝึกความพร้อมทางร่างกาย และการฝึกความพร้อมทางจิตใจ การรำประสมท่าแบบตัวอ่อน มีความสัมพันธ์กับการฝึกหัดความพร้อมทางร่างกายเป็นอย่างมาก การที่จะรำท่าตัวอ่อนพลิกแพลงแบบต่าง ๆ ได้นั้น จะต้องผ่านการฝึกขั้นพื้นฐาน 6 ขั้นตอน คือ การตัดมือ การตัดแขน การตัดขา การตัดหลัง การฝึกนั่งและการฝึกยืน การฝึกแต่ละขั้นตอนจะมีประโยชน์สำหรับผู้รำดังต่อไปนี้

การตัดมือ ทำให้การใช้กำลังข้อมือแต่ละนิ้วในการกรีดนิ้วได้รวดเร็วยามตลอดเวลา และทำให้กล้ามเนื้อฝ่ามือแข็งแรง สามารถรับน้ำหนักร่างกายเมื่อแสดงท่าพลิกแพลงได้

การตัดแขน ทำให้ผู้มีแขนอ่อนโค้งและสามารถบังคับแขนให้ลอกกลับไปกลับมาในทิศทางต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้รำในจังหวะช้าหรือเร็วได้ และมีความแข็งแรง ในการพยุคลำตัวเมื่อแสดงท่าพลิกแพลง

การตัดขา มีท่าตัดซึ่งมีประโยชน์ต่อผู้ฝึกดังนี้ เป็นการฝึกความอ่อนของลำตัวด้านข้าง เป็นการฝึกการแยกโคนขาให้กว้างมากที่สุด เป็นการฝึกการกันเข่าและใช้เหลี่ยมเข่าของผู้รำและเป็นการฝึกยืนทรงตัวด้วยขาเพียงข้างเดียว

การตัดหลัง จะมีท่าฝึกที่สำคัญคือ การฝึกท่าแมงมุมชกโยซึ่งเป็นที่ฝึกทดสอบความกล้าหาญของผู้รำและทำให้กล้ามเนื้ออก หน้าท้อง และกล้ามเนื้อหลังมีความแข็งแรงและยืดหยุ่นได้เป็นอย่างดี

ส่วนการฝึกนั่งและการฝึกยืนจะทำให้ผู้รำประสมท่าแบบตัวอ่อน นำลักษณะการทรงตัวในการนั่งและยืนไปใช้ในกระบวนการรำ เพื่อให้ท่าตัวอ่อนเกิดความสวยงาม การฝึกหัดร่างกายดังกล่าวนี้จะต้องใช้เวลา 1-2 ปี จึงสามารถออกร่ายรำได้แต่เป็นเพียงผู้รำประกอบร่วมกับคนอื่น ไม่มีบทบาทและเอกลักษณ์การรำที่เด่นชัด แต่เมื่อฝึกทบทวนความพร้อมทางร่างกายอย่างสม่ำเสมอ และออกทาบประสบการณ์ในการรำด้วยตนเอง หรือการสังเกตการรำของโนราคนอื่น ๆ มาประกอบกัน ใช้ระยะเวลา 4-5 ปี ก็สามารถออกรำเดี่ยวและแสดงท่าตัวอ่อนที่สำคัญ ๆ มีท่าพลิกแพลงไปจากคนอื่น ๆ ในคณะและเป็นผู้รำที่มีบทบาทสำคัญคนหนึ่ง

การรำตัวอ่อนของการแสดงโนราในปัจจุบันนี้จะปรากฏในการรำประสมท่าแบบตัวอ่อน และอาจจะมีการใช้ท่าตัวอ่อนในการรำท่าบท ซึ่งจะใช้วิธีการรำอยู่ 3 ลักษณะคือ วิธีการนั่งรำ วิธีการยืนรำ และวิธีการนอนรำ ท่าตัวอ่อนที่นำมาใช้จะมีทั้งหมด 24 ท่า แต่ละท่าจะมีการคัดเลือกและนำไปใช้ให้เหมาะสมเช่น

การรำท่าบท จะใช้ท่าตัวอ่อนแบบท่าหนึ่ง เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในการตีบทตามบทที่นำมาร้อง และไม่นิยมใช้ท่ารำของมือมาประกอบ เช่น การใช้ท่านอนเท้า ผาดคอเป็นสัญลักษณ์แทนเต่า การใช้ท่าตุงปลายคางเป็นสัญลักษณ์แทนต้นไม้ การใช้ท่าไซของห้อย เป็นสัญลักษณ์แทนหินหงาย ฯลฯ ซึ่งผู้รำแต่ละคนจะมีอิสระในการตีท่ารำตามความคิดสร้างสรรค์ของตนเองเพื่อให้สมจริงสมจังมากที่สุดและในการรำ บางครั้งจะต้องนำท่าพื้นฐานเบื้องต้นมาใช้ประกอบในท่ารำและกระบวนการรำเพื่อให้เกิดความสวยงาม กระบวนการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนจะมี 2 รูปแบบ คือ กระบวนการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนขณะสวมเทริดใช้ท่าตัวอ่อนแบบนั่งรำ และยืนรำมีทั้งหมด 15ท่า และกระบวนการรำประสมท่าแบบตัวอ่อน เมื่อถอดเทริด เล็บ ทาง จะใช้ท่าตัวอ่อนแบบ นั่งรำ ยืนรำ และนอนรำ ทั้งหมด 13 ท่า แต่จะเป็นท่าซ้ำกับกระบวนการรำ ขณะสวมเทริด 4 ท่า ดังนั้น ท่ารำที่ใช้จะมีทั้งหมด 9 ท่า

การรำประสมท่าแบบตัวอ่อนนี้ สามารถจัดรูปแบบของการรำได้ 9 ขั้นตอน ดังนี้

- 1 เดินออกจากบ้าน
- 2 ยืนรำ
- 3 นั่งรำ
- 4 ยืนรำ
- 5 ถอดเทริด เล็บ และทาง
- 6 แสดงลวดลายอวดท่ารำพิเศษ
- 7 สวมเทริดเล็บและทาง
- 8 นาด
- 9 นั่งหนักเพื่อรำโนราปกติ

ท่ารำที่นำมาใช้ในขั้นตอนการแสดงดังกล่าวนี้จะมีความเป็นมาและเหตุผลของการใช้ท่ารำ 6 ประการ คือ

- 1 ปฏิบัติตามแบบแผนของครูในอดีต
- 2 เพื่อเป็นการบริหารร่างกายขณะรำ
- 3 เพื่อแสดงความสามารถของตนเอง
- 4 เพื่อเพิ่มรายได้ในการแสดง
- 5 เพื่อแสดงความแล้าในการรำท่าที่ยาก
- 6 เพื่อใช้ประกอบในการรำท่าบท

นอกจากนี้สามารถสรุปแนวคิดที่สำคัญในการประสมท่ารำแบบตัวอ่อนได้ 7 ประการ คือ

- 1 การนำกระบวนการรำมาใช้ให้ถูกขั้นตอน
- 2 การจัดท่ารำจากง่ายไปหายาก
- 3 แสดงท่ารำให้เกิดความสมดุลของร่างกายทางด้านซ้าย-ขวา และด้านหน้า-หลัง
- 4 ใช้ท่าโนราปกติในการเชื่อมท่ารำ
- 5 มีผู้ช่วยหรือใช้ภาษา เพื่อให้การแสดงความสามารถเด่นชัดขึ้น
- 6 ผู้รำพลิกแพลงรายละเอียด ในท่าตัวอ่อนเพื่อให้เห็นความสามารถเหนือผู้อื่น
- 7 การปฏิบัติในบางท่า มีกระบวนการทำบังคับใช้ ผู้รำต้องปฏิบัติตามลำดับ มิฉะนั้นจะเกิดการบาดเจ็บทางกล้ามเนื้อ

ดังนั้นการรำประสมท่าแบบตัวอ่อนที่โบราณนำมาใช้แสดง ตั้งแต่อดีตมีการสืบทอดต่อกัน มาจนปรากฏเป็นการรำอยู่ในการแสดง โนราปัจจุบันนี้ ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ผู้รำอยู่ในวัย ที่เหมาะสม (10-35) ปี ผ่านการฝึกท่าโนราพื้นฐาน ผ่านการเตรียมความพร้อมทางร่างกาย อย่างถูกต้องและมีแนวคิดและเหตุผลของการประสมท่ารำ องค์ประกอบสำคัญที่กล่าวมานี้ ถ้าหากผู้ รำได้รับการปลูกฝังกันมาอย่างดีตั้งแต่วัยเด็ก จะทำให้เป็นผู้รำที่มีความรู้ความสามารถในการรำ ประสมท่าแบบตัวอ่อนอย่างดีเยี่ยม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะ

1. ศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่อนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ควรจัดให้มีการสัมมนา โนราที่รำประสมท่าแบบตัวอ่อนในสายตระกูลต่าง ๆ ของแต่ละจังหวัดเพื่อค้นหาวิธีการรำท่าตัวอ่อนที่สวยงามและรวบรวมท่าตัวอ่อนที่สำคัญของ โนราแต่ละคณะ มาจัดทำรำให้เกิดการลงตัวตามเอกลักษณ์การรำแต่ละคน แล้วจัดทำเป็นตำราเผยแพร่ไปยังสถานศึกษา โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา เป็นตำราการเรียนการสอนที่ครูสามารถให้นักเรียนปฏิบัติได้ จะทำให้เกิดอนุรักษ์การรำประสมท่าตัวอ่อนแบบใหม่โดยใช้ผู้รำเป็นกลุ่มจำนวนมาก แตกต่างไปจากอดีตซึ่งมักใช้เป็นการรำเดี่ยวทำให้การรำประสมท่าแบบตัวอ่อน มีการพัฒนาในทางสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้นและจะทำให้มีหลักฐานและความรู้เกี่ยวกับ โนราเผยแพร่เป็น เอกสารมากขึ้นกว่าที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

2. ควรนำความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์การกีฬาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะในเรื่องการจักระบบกล้ามเนื้อและกระดูกของร่างกายมาให้ผู้รำ โนราในปัจจุบัน ได้ศึกษา เพื่อจะได้นำความรู้ไปใช้ในการจัดทำรำที่ถูกต้องตามหลักสรีระของร่างกาย เพื่อจะช่วยพัฒนาการรำในเรื่องต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น การทรงตัวอยู่ได้นาน หรือลำตัวอ่อนมากขึ้น และเมื่อเกิดอุบัติเหตุจากการรำท่าตัวอ่อน สามารถรักษาพยาบาลได้ด้วยตนเอง ถูกต้องตามหลักการของแพทย์

3. ควรมีการศึกษาและจัดการรำท่าตัวอ่อนให้มี 2 แบบ คือ ท่าตัวอ่อนที่เหมาะสมกับการรำของผู้หญิง และท่าตัวอ่อนที่เหมาะสมกับการรำของผู้ชาย ถ้าหากไม่มีการจัดระบบดังกล่าวจะทำให้ผู้รำขาดความมั่นใจในการที่จะตัดสินใจเลือกท่าตัวอ่อนที่เหมาะสมมาใช้ อาจจะทำให้ท่าตัวอ่อนที่สำคัญ ๆ จะถูกเลิกใช้หรือหมดความนิยมไป การจัดทำตัวอ่อนให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้รำจะช่วยทำให้การรำตัวอ่อนไม่สูญหายไปจากการแสดง โนรา

ศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัด
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย